

**İSMET İNÖNÜ'NÜN ZİYARETİ (8-9 ARALIK 1934) NEDENİYLE
HAZIRLANAN RAPORA GÖRE EDİRNE**

*EDİRNE ACCORDING TO THE REPORT PREPARED BECAUSE OF İSMET
İNÖNÜ'S VISIT (8 AND 9 DECEMBER 1934)*

Muharrem TURP*

*Geliş Tarihi: 13.04.2021
(Received)*

*Kabul Tarihi: 22.11.2021
(Accepted)*

ÖZ: İsmet İnönü, başbakanlığı sırasında pek çok ile ziyaretlerde bulunmuştur. Bu ziyaretler esnasında ya da sonrasında ziyaret edilen şehrin durumuna ilişkin hazırlanan raporlar da başbakana sunulmuştur. 8-9 Aralık 1934'te Başbakan İsmet İnönü, Edirne'yi ziyaret etmiştir. Bu ziyaretle birlikte 1934 yılı itibariyle Edirne'nin sosyo-kültürel, eğitim, sağlık, asayiş, iktisadi durumu hakkında bilgiler içeren bir rapor hazırlanmıştır. Bu raporda ayrıca ilin mülki yapısı, mahalli idareler ve bunların faaliyetleri, muhacirlerin durumu ve bayındırlık alanında yapılan ve yapılması planlanan çalışmalara ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Nitekim çalışmamızda Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivinde yer alan söz konusu rapor ışığında 1934 yılı Edirne ilinin durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu veriler incelenirken, döneme ilişkin yayınlanan resmi yayınlarla karşılaştırılmıştır. Çalışmamızda ayrıca İsmet İnönü'nün Edirne ziyareti basın üzerinden incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Edirne, İsmet İnönü, Ekonomi, Sağlık, Eğitim,

ABSTRACT: İsmet İnönü visited many provinces during his prime ministry. Sometimes, during or after such visits, reports on the state of the province visited were presented to the prime minister. Prime Minister İsmet İnönü visited Edirne province on 8 and 9 December 1934. In this visit, a report containing information about the sociocultural, education, health, public order and economic situation of Edirne as of 1934 was prepared. This report also contains information on the civil structure of the province, local administrations and their activities, the status of immigrants and the work done and planned to be done in the field of public works. In light of that report that is filed in the Republican Archive of the Turkish Directorate of State Archives, the present study tried to describe the status of Edirne as of 1934. While analysing these data, they were compared with the official publications and various copyrighted works and research works of the time. The study also examined İnönü's visit to Edirne through the press.

Keywords: Edirne, İsmet İnönü, Economy, Health, Education

EXTENDED ABSTRACT

Edirne province is an important crossroads due to its geographical location. This situation has caused Edirne to be an area of struggle throughout history. After the city came under the domination of the Ottoman State, this struggle continued, and the city was occupied by

* Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, muharremt28@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9080-5501.

the states that wanted to possess it. Although, therefore, it was occupied by Russia in 1829 and 1878, Bulgaria in 1912 and Greece in 1920, it was liberated again after the victory of the War of Independence and found the peace it looked for. This study presented information about the visit made by Prime Minister İsmet İnönü to Edirne province, one of Turkey's most important border cities, and, based on the report drawn up regarding that visit, about economy, education, health, public order and population of Edirne province.

İsmet İnönü visited Edirne on 8 and 9 December 1934. Welcomed with enthusiasm by the people, he had the opportunity to see the investments made in the province and its general situation. Carrying out examinations right after he came to the province, İnönü then attended the dinner given in his honour and therein emphasized the investments made in Edirne.

The report on Edirne, which is found in the Republican Archive of the Turkish Directorate of State Archives, does not provide any information on its date and by whom it was prepared. It is only stated in the internet catalogue of the archive that it is dated 1934. Through the press and the documents in the archive, some visits made by İsmet İnönü during the period and the reports regarding the provinces visited were identified. These reports were written either during the visit period or after the visit. This suggests, it can be said, that the reports were prepared for İnönü. In addition, considering the other reports prepared on provinces visited by him, it is seen that they are very similar with the report on Edirne. As a matter of fact, they are why the present study associated the report with the visit. In light of both the report and the official statistics of the period, the study discussed the change that Edirne underwent after the establishment of the republican administration until 1934. During this period, the population of Edirne increased. The population, which was 150,974 in 1927, rose to 178,124 in 1934. Undoubtedly, the effect of immigrants and refugees who came to the province is extremely important in this increase. Also, the birth rate in the province between 1927 and 1934 was invariably higher than the death rate. This is another important factor affecting population growth.

It attracts attention in the report that there were important deficiencies in the field of public works as of 1934. Deficiencies in matters such as electricity and roads are the first to notice. However, the projects planned to be made in these areas are also specified in the report. An assessment of the economic situation of the province shows that Edirne's economy was based on agriculture as of 1934. The number of industrial facilities in the province was quite low. An examination of the data pertaining to the 1935 census indicates that the population was mostly active in the field of agriculture. As for the exports of the province, it is observed that mostly agricultural products and animals were exported. However, the fact that the year 1934, in particular, was dry affected the province's economy adversely. In the agricultural areas of Edirne province, wheat, rye, corn, barley and sesame were the most cultivated products. However, beet cultivation was deemed economically valuable due to the presence of sugar factories, and thus the most harvested product was beet. In terms of husbandry, ruminant livestock such as sheep and goats were common. As of 1934, the number of sheep and goats in the province was 298,462 including 229,444 sheep and 69,018 goats. The population count of cattle was 93,973. In terms of animal species, more productive ones were preferred. Although the number of horses in Edirne decreased after 1932, the state was working on horse improvement. An important progress

had been made in the fight against animal diseases. So much so that there was almost no epidemic disease among animals as of 1934.

After the proclamation of the Republic, important steps were taken in the field of education in Edirne. The number of primary schools built between 1923 and 1934 was 89. Besides, efforts were started in 1934 to build new schools. There was additionally a Teacher's Training School for Girls, the Gazi Boarding School for Girls, a Teacher's Training School for Boys, a Boys' High School, and a Composite Secondary School, which were all directly affiliated with the Ministry of Education. There was also a Private School and a Gendarmerie School. Apart from these, another issue that stands out in the report is the number of minority schools in Edirne. As of 1934, as stated in the report, there were three minority schools in Edirne. These included a Jewish Primary School, a Bulgarian Primary School and Italian Primary Schools.

There was no significant epidemic disease among people in Edirne province. It can be said that the struggle of the republican administration in this area had been successful. However, health organizations were insufficient in number. In 1934, there were hospitals only in central Edirne, Keşan and İpsala.

As of 1934, public order incidents in Edirne were extremely rare. Two murders occurred in the province in 1934. A small number of assaults were committed. The information given in the report suggests that as a result of the work of law enforcement officers, a significant success was achieved in the fight against crimes such as theft and smuggling, and these crimes were decreased in the process.

The state of roads in the province was noteworthy. Although the total road length was 386.8 kilometres in 1934, most of these roads needed improvement. As a matter of fact, various projects were designed for the construction of connection roads both in the province and between Edirne and other provinces.

1. GİRİŞ

Anadolu ve Avrupa kıtasını birbirine bağlayan yol üzerinde bulunan Edirne, tarih boyunca pek çok medeniyet için önemli bir bölge oldu. Edirne'nin Osmanlı Devleti hâkimiyetine girmesi ise 14. Yüzyılda gerçekleşti. Devlete başkentlik de yapan Edirne'nin ne zaman Osmanlı Devleti tarafından ele geçirildiğine ilişkin net bir bilgi yoksa da 1361 yılı ağır basmaktadır. Şehir, Osmanlı Devleti yönetimindeyken Rumeli Eyaleti içindeki Çirmen Livası'na bağlıydı. 19. Yüzyılda Edirne önce mutasarrıflık ardından valilik merkezi oldu. 22 Ağustos 1829'da Ruslar tarafından işgal edildi. Ruslar, daha sonra Edirne'yi boşaltsalar da 20 Ocak 1878'de şehir yeniden Rus işgaline uğradı. Bu işgal 13 Mart 1879'a kadar devam etti.¹ Edirne'nin üçüncü kez işgali ise Birinci Balkan Savaşı sırasında gerçekleşti. Bulgar ordusunun Edirne'ye saldırısı karşısında Edirne Müdafii Şükrü Paşa komutasındaki Osmanlı birlikleri 6 ay dirense de sonunda şehir, 26 Mart 1913'te Bulgar ordusuna teslim edilmek zorunda kaldı. Daha sonra Bulgaristan'ın,

---

¹ M. Tayyip Gökbilgin, "Edirne", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 10, İstanbul, 1994, s. 425-427.

Sırbistan ve Romanya ile savaşması Edirne'nin kurtarılması fırsatını doğurdu. Enver Paşa idaresindeki Osmanlı birlikleri ise 21 Temmuz 1913'te şehri işgalden kurtardı. Ancak Birinci Dünya Savaşı sonunda 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nden sonra 25 Temmuz 1920'de tüm Doğu Trakya işgale uğradı. Edirne'de başlayan Yunan işgali ise ancak Milli Mücadele'nin başarıya ulaşmasıyla son buldu. 11 Ekim 1922'de Mudanya Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından Türk ordusu 25 Kasım 1922'de Edirne'ye girerek işgale son verdi.² Böylece tarih boyunca pek çok kez kuşatma ve işgallere maruz kalan kentin kaderi Milli Mücadelenin başarıyla sonuçlanmasıyla birlikte değişti ve Lozan Antlaşmasının imzalanmasıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin bir sınır kenti oldu. Ancak tüm bu işgaller Edirne şehrinde büyük bir tahribat meydana getirdi.³

2. İSMET İNÖNÜ'NÜN EDİRNE ZİYARETİ (8-9 ARALIK 1934)

İsmet İnönü, 6 Aralık 1934 sabahı Edirne ziyareti için Ankara'dan İstanbul'a geldi.⁴ Aynı günün akşamında, bir günlük olması planlanan ziyaret için Sıhhiye Vekili Refik (Saydam) Bey ve Özel Kalem Müdürü ile birlikte 21.30'da trenle Edirne'ye hareket etti. İsmet İnönü'yü uğurlayanlar arasında İstanbul Valisi Muhiddin (Üstündağ) Bey ile yardımcıları Ali Rıza ve Hamid Beyler, Kolordu Komutanı General Salih, İstanbul Komutanı General Fehmi, CHF İstanbul İl Başkanı Doktor Cemal, Rektör Cemil ve Halkevi Başkanı Ali Rıza Beyler vardı.⁵ 7 Aralık'ta ilk önce Kırklareli'ni ziyaret eden İsmet İnönü, 8 Aralık 1934 Cumartesi günü Edirne'ye vardı. Yol boyunca geçtiği köylerde sevgi gösterileri ile karşılanan İnönü, karşılaştığı köylülerle sohbet etti. Saat 15.00'de Edirne'ye ulaştı. Burada civar şehir ve köylerden de katılımın olduğu büyük bir kalabalık tarafından karşılandı. İnsanlar caddeler üzerinde başbakanın geçişini bekledi. İsmet İnönü ilk olarak belediye binasına gitti.⁶ Belediye binasından ayrıldıktan sonra ise Yanık Kışla Hapishanesi⁷ inşaatını ziyaret etti ve ardından Karaağaç'a geçti. İsmet İnönü'nün Karaağaç'tan dönüşünün ardından belediye binasında resmî kabul yapıldı. Akşam ise şerefine Edirne Belediyesi tarafından Kız Muallim Okulunda

² Sabri Can Sannay, "Dünden Bugüne Balkanlarda Bir Başkent: Edirne ve Edirne'de Yaşam", *Turkish Studies*, Volume 14, Issue 7, 2019, s. 3935-3936.

³ Gökbilgin, *a.g.m.*, gös. yer.

⁴ "Başbakanımız Edirne yolunda" *Ulus*, No: 4803, 7 İllkânun 1934, s. 5.

⁵ "General İsmet İnönü'nün Seyahati", *Cumhuriyet*, No: 9795, 7 Birincikânun 1934, s.3; "Başbakanımız Edirne Yolunca" *Ulus*, *a.g.g.*, s. 5; "Başvekil Haydarpaşada kolordu kumandanı general Salihle Konuşurken", *Akşam*, Sayı: 5797, 7 Kânunuevvel 1934, s. 1.

⁶ İsmet İnönü'nün ziyareti sırasında Edirne Belediye Başkanlığı görevini Ekrem Bey yürütmekteydi. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.11.1.0/92.43.4, s. 4.

⁷ Yanık Kışla'nın hapishaneye çevrilmesine ilişkin işlemler 1932 yılında başlamıştı. BCA, 30.18.1.2/32.76.4.

verilen 300 kişilik yemeğe katıldı. Yemeğin sonunda Edirne Belediye Başkanı Ekrem (Demiray) Bey ve CHF İl Başkanı İbrahim Akıncıoğlu bir konuşma yaparak İsmet İnönü'nün gelişinden duydukları memnuniyeti dile getirdiler ve Edirne halkı adına başbakana sevgi ve saygılarını iletiler.⁸ Son olarak söz alan İsmet İnönü de ülkede bayındırlık alanında yapılanlara dikkat çekerek, Trakya gezisi sırasında bu alanda yapılanları daha iyi gördüğünü belirtti ve Edirne insanının çalışkanlığını vurguladı. Ardından Edirne'deki kültür müesseselerinin tüm yurdun dikkatini çektiğini ifade etti.⁹ İsmet İnönü ertesi gün, yeni yapılan su tesisatını inceledi. Ardından Kızılkaya'da bulunan santralin açılışını gerçekleştirdi ve aynı gün Tekirdağ'a hareket etti.¹⁰

3. 1934 TARİHLİ RAPORA GÖRE EDİRNE

Çalışmamızda kullandığımız raporun Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivinden edinilen suretinde ne raporun tarihi ne de kim ya da kimler tarafından hazırlanıldığına ilişkin bir bilgi bulunmaktadır. Sadece belgenin tarihi olarak arşivin sitesinde 00.00.1934 tarihi belirtilmiştir. Ancak İsmet İnönü'nün 1934-1935 yılındaki seyahatleri takip edilirse, pek çok seyahati öncesinde ya da sonrasında seyahat edilen kente ilişkin raporlar hazırlandığı görülmektedir. Öyle ki İsmet İnönü 18-20 Temmuz 1935'te Erzurum'u ziyaret etmiştir. Erzurum'a ilişkin hazırlanan rapor ise 15 Temmuz 1935 tarihlidir.¹¹ 20-22 Temmuz 1935'te ise Kars'a gitmiştir. Kars

⁸ Başbakanımız Kırklarelinde coşkunca karşılandı”, *Ulus*, No: 4804, 8 İllkânun 1934, s. 1; “Başvekil Edirne'de çok mühim bir nutuk söyledi”, *Cumhuriyet*, No: 3797, 9 Birincikânun 1934, 1-5; “Başbakanın Trakya gezintisi”, *Cumhuriyet*, No: 3798, 10 Birincikânun 1934, 5.

⁹ “Başbakanımızın Edirne'de yüksek bir söylevi”, *Ulus*, No: 4805, 9 İllkânun 1934, s. 1; “İki gündenberi Trakya'nın yeşil ve bereketli ovalarında çalışkan ve kudretli vatandaşlar arasındayım. Bir iki senedenberi memleketin bayındırlık yolunda kazandığı geniş meydanı yakından gördüm. Gençlik hatıralarıyla dolu olan Edirne'de, yanınızda bahtiyarlık duyuyorum. Özel dikkatimi çeken bir nokta, Edirnelilerin çalışkanlıkta azim ve kudrette yüksek canlılıklarıdır. Edirneliler, bütün ülkenin kendilerini ne kadar yakından gözlediklerini bilerek biraz nazlıdırlar, bütün memleket bu nazı çekmekten zevk duymaktadır. Buradaki kültür müesseselerini memnuniyetle zikretmek isterim. Büyük yurdun her yerinden aileler evladlarını Edirne okullarına göndermektedir. Edirnenin bütün memleket gözünde en sevgili ve en emin bir yer olduğuna daha ziyade inandırıcı bir delil olur mu? Trakyanın bayındırlığı için memleket hususî bir özen göstermektedir. Trakya ve Edirne bizim için çok değerli Türk varlığıdır. Bu sözlerimle Trakyanın imarında bütün yurdun alakadar olması sebebinin izah etmiş oluyorum. Atatürk için gösterdiğiniz engin bağlılığı onun yüce katına götürmek benim için mutlu bir vazifedir. Gelecek görüşmelerimizde imar tedbirlerinin yeni semerelerini gene beraber konuşmak kaydı ile yürektekilerimi ve selamlarımı kabul buyurunuz.”, “Başbakanımızın Edirne'de Yüksek Bir Söylevi”, *Ulus*, No: 4805, 9 İllkânun 1934, s. 1.

¹⁰ “Başbakanımız Edirne'den ayrıldılar”, *Ulus*, No: 4806, 10 İllkânun 1934, s. 3.

¹¹ “Başbakan Erzurum'da”, *Cumhuriyet*, Sayı: 4015, 20 Temmuz 1935, s. 3; “Başbakan Karsta”, *Cumhuriyet*, Sayı: 4017, 22 Temmuz 1935, s. 3; Erzurum iline ilişkin hazırlanan rapor için bkz: BCA, 30.10.0.0/65.433.1.

ziyareti sırasında ise 20 Temmuz 1935 tarihli bir rapor hazırlanmıştır.¹² Yine İsmet İnönü'nün Trabzon seyahati, 25- 28 Temmuz 1935 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Trabzon'a ilişkin hazırlanan rapor ise 24 Temmuz 1935 tarihli'dir.¹³ Raporların bazılarında konu edinilen illerin valilerinin imzalarının bulunması da bu raporların valilikler eliyle hazırlanarak ziyaret sırasında ya da sonrasında İsmet İnönü'ye sunulduklarını göstermektedir diyebiliriz. Bu sebeple çalışmamızda kullanılan raporun da Edirne Valiliği¹⁴ tarafından İsmet İnönü'nün Edirne ziyareti öncesinde hazırlandığını düşünmekteyiz. Ayrıca hazırlanan rapor içerik olarak da yukarıda zikredilen raporlarla uyumlu bir görünüm içindedir.

37 sayfadan oluşan rapor, Edirne'nin coğrafi özellikleri, mülki yapısı, nüfusu, asayiş durumu, ekonomisi, eğitim durumu, sağlık işleri, ziraati, muhacirlerin durumu, mahalli teşkilatları gibi konularda bilgiler içermektedir.¹⁵

3.1. Mülki Yapı ve Mahalli İdareler

3.1.1. Mülki Yapı

1934 yılı itibarıyla 613.982 hektardan oluşan Edirne'nin 5 kazası vardı. Bunlar, Edirne Merkez, Uzunköprü, Keşan, İpsala ve Kavaklı kazalarıydı. Edirne Merkez kazasının Merkez, Havsa, Lalapaşa, Tatarlar ve Sırsındığı (Sarayakpınar) adında 5 nahiyesi bulunmaktaydı. Bu nahiyelere bağlı köy sayısı ise 96 idi. Uzunköprü kazası ise Merkez, Maksutlu, Ömerbey ve Sırcasalih nahiyelerinden meydana gelmekteydi. Bu nahiyelere bağlı köy sayısı ise 60 idi. Kazan kazası Merkez, Enez, Yerlisu ve Mecidiye nahiyelerinden meydana gelmekte olup, bu nahiyelere bağlı toplam 66 köy bulunmaktaydı. Edirne'nin en küçük kazası ise

¹² “Başbakan Karsta”, *Akşam*, No: 6022, 20 Temmuz 1935, s. 1; “Başbakanımız Artvinde”, *Cumhuriyet*, Sayı: 4019, 24 Temmuz 1935, s. 3; Kars iline ilişkin hazırlanan rapor için bkz: BCA, 30.10.0.0/65.433.3.

¹³ “İsmet İnönü”, *Cumhuriyet*, Sayı: 4022, 27 Temmuz 1935, s. 3; “Başbakan Torul'dan Geçerken”, *Cumhuriyet*, Sayı: 4024, 29 Temmuz 1935, s. 5; Trabzon iline ilişkin hazırlanan rapor için bkz: BCA, 30.10.0.0/65.433.4; Fatma İnce, “Başbakan İsmet İnönü'ye Sunulan Rapora ve İnönü'nün Tespitlerine Göre 1935 Yılında Trabzon'un Durumu”, *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Cilt 8, Sayı 8, 2010, ss. 133-152.

¹⁴ İsmet İnönü'nün Edirne ziyareti sırasında Edirne Valiliği görevini Özdemir Salim Bey yürütmekteydi. Bu göreve 13 Nisan 1932'de atanan Özdemir Salim Bey, Soyadı Kanunu'nun kabulünün ardından Günday, soyadını almış ve 1 Ocak 1935'ten itibaren bu soyadını kullanmıştır. BCA, 38.18.1.2/27.26.13; 30.10.0.0/24.886.6; Osman Nuri Peremeci, Özdemir Salim Bey'in görev süresini 14 Mayıs 1932-4 Temmuz 1935 olarak belirtmektedir. Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1939, s. 342.

¹⁵ BCA, 30.10.0.0/64.432.17.

İpsala'ydı. Merkez ve İbriktepe nahiyelerinden meydana gelen İpsala'da toplam köy sayısı ise 25'ti.¹⁶

3.1.2. Mahalli İdarelerin Genel Durumu

Rapora göre sadece Edirne ve kaza merkezlerinde belediye teşkilatı bulunmaktaydı. Belediye başkanları tayin yoluyla değil seçim yoluyla iş başına gelmişti.¹⁷

Şehirlerin durumuna bakıldığında ise Edirne'nin yalnızca merkez belediyesi sınırları içinde aydınlatmanın elektrikle yapıldığı raporda belirtilmekteydi. Bunun dışında bir başka kazada elektrik olmadığı için buralarda sokakların aydınlatması ancak lambalarla yapılabilmekteydi. Aydınlatma işi bir şirket tarafından gerçekleştiriliyordu. 1970 yılına kadar elektrik hizmetini verecek şirket, yıllık kârının %1'ini belediyeye vermekteydi. Bu miktar yaklaşık olarak 360 liraya tekabül ediyordu.¹⁸ Edirne'nin kanalizasyon sistemi ise yeterince gelişmemişti. Yalnızca Edirne Kaleiçi'nde 9 kilometre uzunluğundaki kanalizasyon sistemi oldukça iyi bir durumdaydı. Temizlik işleri ise belediyelerde süpürgeciler ve arabalar tarafından yapılmaktaydı. Bu dönemde İpsala ve Kavaklı arasında nakil vasıtası olarak hayvan kullanılırken diğer yerlerde otomobil ve arabalar¹⁹ kullanılıyordu ancak istenilen düzeyde değildi.²⁰ Edirne ve kazalarında bulunan belediyelerin bütçesi ise şu şekildedeydi;

Tablo 1: 1932-1934 Arası Belediyeler ve Bütçeleri (Lira)

Belediye	1932	1933	1934
Merkez	114.398	250.181	114.338
Uzunköprü	20.465	18.130	19.000
Keşan	18.100	20.000	20.000
Kavaklı	425	424	630
İpsala	4.003	4.276	5.027
Toplam	157.391	293.011	158.995

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.10.0.0/64.432.17, s. 29.

¹⁶ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 1-2; 1934 yılında Edirne'de köy kanununun uygulandığı 235 köy vardı. Merkez'e bağlı köylerin toplam bütçeleri 40.949, Uzunköprü'ye bağlı köylerin toplam bütçeleri 60.304, Keşan'a bağlı köylerin toplam bütçeleri 27.933, İpsala'ya bağlı köylerin toplam bütçeleri 13.919, Kavaklı'ya bağlı köylerin toplam bütçeleri 16.786 liraydı. Köylerin toplam bütçesi ise 160.393 liraydı. Bu bütçelerden köylerin ihtiyaçları karşılanmaktaydı. BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 31.

¹⁷ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 29.

¹⁸ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 29-30.

¹⁹ 1933 yılında Edirne'de toplam 61 otomobil, 5 kamyon ve 3 motosiklet vardı. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı 1932-1933*, Cilt 6, Devlet Matbaası, Ankara, s. 473.

²⁰ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 30.

Bütçelere ilişkin söz konusu verilerde ilk dikkati çeken husus Edirne merkez belediye bütçesinin 1933 yılında gösterdiği artıştır. Raporda bu artışın sebebi olarak “*bu miktarın 150 bin lirası su için yapılan istikraz ile (borçlanmayla) temin edilmiştir*” denilmektedir.²¹

Şehir ekonomisinde oldukça önemli bir yer tutan pazarlar ise merkezde her hafta pazar ve pazartesi, Uzunköprü’de perşembe, Keşan’da cumartesi, İpsala’da çarşamba günleri kuruluyordu. Ayrıca merkezde her yıl mayıs ayının 4, 5, 6., günleri Kırkpınar panayırı kurulmaktaydı. Yine Keşan’da eylül ve Uzunköprü’de de mayıs aylarında kurulan panayırlar bu yerlere iktisadi bir canlanma getirmekteydi.²²

3.2. Nüfus

1934 yılı Ekim ayı itibarıyla Edirne merkez kazası 77.917, Uzunköprü, 40.919. Keşan 30.997, İpsala 15.053, Kavaklı 13.238 kişi olmak üzere toplamda 178.124 kişilik bir nüfusa sahipti²³. Tablo 2’de de görüldüğü gibi Edirne nüfusu ciddi bir artış göstermişti. Öyle ki 1927 yılında 150.790 olan toplam nüfus 1934 yılına gelindiğinde 178.124’e yükseldi.

Tablo 2: 1927-1934 Yılları Arasında Nüfus

Yıl	Edirne	Uzunköprü	Keşan	İpsala	Kavaklı	Toplam
1927 ²⁴	68.340	33.694	36.376	-	12.380	150.790
1928	68.497	33.821	36.684	13.078	12.377	164.457
1929	71.022	34.313	26.369	13.122	12.464	157.290
1930	71.861	35.432	27.347	13.478	12.771	160.889
1931	72.907	36.517	28.280	13.820	13.070	164.594
1932	75.138	37.679	29.021	13.986	13.252	169.076
1933	76.361	39.556	29.367	14.053	12.607	171.944
1934	77.917	40.919	30.997	15.053	13.238	178.124

Kaynak: BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 3.

Edirne ilinin nüfusunun sürekli bir artış göstermesinin en önemli nedeni Edirne’ye yapılan göçlerdir.²⁵ 30 Ocak 1923’te imzalanan Türk-Yunan Nüfus

²¹ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s.29.

²² BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 30.

²³ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 3; Raporda nüfus olarak 178.124 kişi olarak belirtilse de 10.000 kadar sayılması karara bağlanması beklenen kişi olduğu da eklenmekteydi. BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 6.

²⁴ Raporda verilen rakamla 1927 nüfus sayımı sonuçları arasında az da olsa farklılık mevcuttur. 1927 nüfus sayımlarına göre Edirne’nin toplam nüfusu 150.889 kişiydi. Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi, *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Vilayet, Kaza ve Köyler itibarıyla Türkiye Nüfusu*, Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası, 1928, s. 15.

²⁵ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 4.

Mübadelesi'ne İlişkin Sözleşme ve Protokol ile Türkiye sınırları içerisinde kalan Rumlar ile Yunanistan sınırları içerisinde kalan Müslüman nüfus mübadeleye tabi tutulacaktı. Ancak sözleşme İstanbul dışında yaşayan Rumlar ile Batı Trakya dışında yaşayan Müslümanların mübadelesini kapsıyordu. Bu durum her iki ülke ilişkilerini gerginleştiren bir husus olsa da sonunda 1926 ve 1930'da imzalanan anlaşmalarla mübadele kapsamıyla ilgili yaşanan sorunlar halledildi. Mübadele işlemleri 9 Aralık 1933 yılında imzalanan Muhtelit Komisyonun Kaldırılmasına Dair Anlaşma ile 19 Ekim 1934'te resmen sona erdirildi.²⁶ Mübadele yoluyla geleceklerin iskân edilecekleri yerlerden biri de Edirne olarak belirlenmişti.²⁷ Ancak Edirne'ye Bulgaristan ve diğer ülkelerden de göçmenler gelmekteydi.²⁸ Raporda belirtildiği üzere mübadeleden itibaren Edirne'ye 24.075 mübadil ve 8849 hane olmak üzere 38.355 muhacir ve mülteci gelmişti. Şehirde ayrıca 20 hane ve 90 kişilik bir yangınzede, 10 hane ve 10 nüfuslu da doğudan gelen ve 106 hane 631 nüfuslu Halikanlı aşireti²⁹ üyeleri vardı. Bunlar dışında 1933'te gelen ama geç müracaat ettikleri için henüz işlemleri tamamlanmamış 1224 kişi de bulunmaktaydı. Ayrıca 1934'ün başlangıcından Ekim ayına kadar 1078 hane ve 4312 kişiden oluşan bir muhacir grubu Edirne'ye geldi. Ancak bunların 318'i merkez kazaları ve köylerine yerleştirildi, geri kalanları ise başka iskân mntıklarına gönderildi.³⁰

Tablo 2'de dikkat çeken bir diğer husus ise 1929 yılında Keşan kazasının nüfusunun bir önceki yıla göre önemli ölçüde azalmasıydı. Bunun en önemli

²⁶ Kemal Arı, *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000, s.1; Yücel Bozdağlıoğlu, "Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 180, Sayı 180, 2014, s. 24.

²⁷ Kemal Arı, *a.g.e.*, s. 113.

²⁸ Pelin Debrelî, "Atatürk ve İnönü Döneminde Edirne Şehri", (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2012), s. 47.

²⁹ Halikanlı aşireti 1930'da İran'dan Türkiye'ye iltica etti. Dâhiliye Vekâleti tarafından 405 aile ve 30.000 kadar hayvana sahip olan bu aşiretin 154 ailesinin Edirne, 100 ailesinin Tekirdağ ve 26 ailesinin Kırklareli ve 125 ailesinin de Aydın'a iki aile bir köyde birleşmemesi kararıyla yerleştirilmesine karar verildi. Ancak yukarıdaki rapora göre Edirne'ye yerleştirilen aile sayısı Dâhiliye Vekâleti tarafından belirlenen aile sayısından 48 aile azdır. 1931'de Edirne'ye yerleştirilen bu kişilerin 174'ü 18 Temmuz 1932'de, 27'si ise 26 Eylül 1932'de Türk vatandaşlığına alındı. BCA, 30.10.0.0/116.808.17; BCA, 30.10.0.0/81.530.19, s.1-2; BCA, 030.18.01.02/30.53.17; BCA, 030.18.01.02/31.67.18; BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 9.

³⁰ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 9; 1935 nüfus sayımına göre Edirne'de yaşayan 4911 kişi Bulgaristan, 3864 kişi Yunanistan ve 1073 kişi ise Yugoslavya doğumluydu. Yabancı ülke doğumlu kişi sayısı ise toplam 10.125 kişiydi. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı, 20 İlkteğrin 1935, Katı ve Mufassal Neticeler*, Hüsnü Tabiat Basımevi, İstanbul, 1937, s. 22

nedeni İpsala kazasının kurulması ve nüfusunun bir kısmının artık İpsala kazası sınırları içerisinde kalması oldu. 1933 senesinde Kavaklı nüfusunda meydana gelen azalmanın ve Uzunköprü nüfusunda meydana gelen artışın sebebi ise Kavaklı'ya bağlı olan 1.288 nüfuslu 5 köyün Uzunköprü'ye bağlanmasıydı.³¹

Edirne nüfusunun artmasının bir diğer nedeni ise doğum sayılarının fazla olmasına karşın ölüm oranlarının azlığı oldu. Bu durum Edirne'de nüfus artışına neden oldu.

Tablo 3: 1927-1934 Yılları Arasında Ölüm (Ö.) ve Doğum (D.) Sayıları

	Edirne		Uzunköprü		Kavaklı		Keşan		İpsala	
	Ö.	D.	Ö.	D.	Ö.	D.	Ö.	D.	Ö.	D.
1927	1.077	1.568	330	463	253	363	707	1.072	-	-
1928	923	1.831	619	1.381	210	287	581	1.093	23	43
1929	1.148	2.501	485	1.321	168	424	493	1.123	240	532
1930	904	1.394	441	904	143	405	406	852	164	425
1931	1.169	1.920	426	903	140	325	562	928	194	347
1932	1.292	1.484	522	709	216	270	621	669	231	254
1933	1.174	1.796	519	857	224	342	509	793	234	523
1934	812	1.354	476	536	529	1.429	436	750	281	339

Kaynak: BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 4-5.

1927-1934 senesinde toplam ölüm ve doğum sayıları değişken olsa da doğum sayıları her yıl ölüm sayılarından fazla gerçekleşti. Söz konusu yıllar arasında Edirne merkezinde toplam ölüm sayısı 8.499 iken doğum sayısı ise 13.848 idi ve buna bağlı olarak nüfus 5.349 kişi arttı. Uzunköprü'de ise toplam ölüm sayısı 3.818 iken doğum sayısı 7.074 oldu ve nüfus artışı 3.256 oldu. Kavaklı da toplam ölüm sayısı 1.883, doğum sayısı ise 3.845 idi. Bu sebeple buradaki nüfus da 1.962 kişi arttı. Keşan ve İpsala'da da durum aynıydı. Keşan'da toplam ölüm 4.321 iken doğum 7.280 oldu. Dolayısıyla buranın nüfusu da 2.959 kişi arttı. İpsala'da 1.367 kişi vefat ederken 2.463 kişi doğdu ve nüfus 1.096 kişi arttı. Bu rakamlar il geneli açısından incelendiğinde ise toplam ölüm sayısı 19.888, doğum sayısı 34.510 ve buna bağlı artış ise 14.622 oldu.³²

³¹ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 3.

³² BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 5.

3.3. Ekonomi

3.3.1. Fabrikalar ve Madenler

Edirne’de 1934 yılı itibarıyla 1 trikotaj, 5 susam ve tahin, 1 elektrik, 15 un ve 2 buz fabrikası olmak üzere toplam 24 fabrika bulunmaktaydı. Bu fabrikalarda üretilen ürünler daha çok iç piyasada tüketilmekteydi. Bunlar dışında Geçikli köyü ve Uzunköprü’de linyit madenleri de bulunmaktaydı.³³ Fabrikaların sayısının az olması nedeniyle halkın büyük çoğunluğu tarım alanında çalışmaktaydı. 1935 nüfus sayımlarına göre nüfusu 184.840 olan Edirne’de 75.631 kişi tarım alanında faaliyet göstermekteydi. Sanayi alanında ve küçük işletmelerde çalışanların sayısı ise yalnızca 6.267 idi.³⁴

3.3.2. Ticaret

Edirne, manifatura, tuhafiyeye ve bakkaliye ürünlerini diğer şehirlerden satın alırken çavdar, mısır, arpa, çeltik, susam, kuruyemiş, kavun, karpuz, kaşar peyniri, beyaz peynir, koyun, keçi, sığır ve balık gibi ürünleri diğer şehirlere satmaktaydı. Bu ürünler Edirne ve Uzunköprü istasyonlarından trenle gönderilirken sadece balık ürünleri Enez’den deniz yoluyla gönderilmekteydi. 1934 senesinin kurak geçmesi Edirne’nin tarım ürünü satışlarını olumsuz yönde etkiledi. Diğer illere yapılan hayvan satışları ise 1933’e göre azalsa da daha önceki yıllara göre arttı. Ancak bir önceki yıla göre yaşanan azalma fiyatları olumsuz yönde etkiledi.³⁵

Tablo 4: 1932-1934 arası Hayvan Satış Fiyatları (Lira)

Yıl	Öküz (Koşum)	İnek	Manda (Koşum)	Manda İneği	Koyun	Keçi	Kuzu
1932	40-45	30-35	50-55	40-45	6-4	5	3
1933	30-40	25-30	40-50	35-40	5	3	2,5
1934	30-40	20-30	35-45	30-40	4-5	3	2-1,5

Kaynak: BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 16.

Tablo 4’te de görüldüğü gibi tüm fiyatlar yıldan yıla bir düşüş gösterdi. Örneğin 1932’de 50-55 liraya satılan mandanın fiyatı 1934’te 35-45 liraya, 1932’de 30-35 liraya satılan ineğin fiyatı 1934’te 20-30 liraya, 1932’de 6-4 liraya satılan koyunun fiyatı 1934’te 4-5 liraya indi.³⁶ 1934 yılında meydana gelen kuraklığa bağlı olarak, gerek iş gücünde istihdam edilen gerekse etinden ve sütünden faydalanılan hayvanların fiyatlarında yaklaşık %15-20 arasında bir düşüş görülmektedir.

³³ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 15.

³⁴ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı, Kati ve Mufassal Neticeler, Edirne Vilayeti, 20 İlkteşrin 1935, Cilt 19*, Hüsniyat Basımevi, İstanbul, 1937, s. 85-90.

³⁵ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 16; Ziraat Müdürü M. Sait, “Çiftçiler Okusunlar”, *Milli Gazete*, No: 515, 24 Mayıs 1934, s. 3.

³⁶ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 16.

Edirne'den 1932-1934 yılları arasında yurtdışına ihraç edilen mallarının toplamına bakıldığında ise 1932'de 234.940 lira iken 1933'te 387.256 liraya çıktığı görülmektedir. 1934 Ekim ayı itibariyle ise 242.281 liraya düşmüştür. Bu düşüşün sebebi 1934 yılında meydana gelen kuraklık ve buna bağlı tarım üretiminde yaşanan düşüştü. Ayrıca mevcut rakamın Ekim ayı itibariyle verilen rakam olduğu da unutulmamalıdır. Edirne'nin diğer illere yaptığı satışların miktarına baktığımızda da aynı düşüşü görmekteyiz. 1932'de Edirne'den İstanbul ve diğer illere yapılan satış miktarı 214.021 iken 1933'te 390.508 liraya çıktı. 1934 Ekim ayı itibariyle ise 242.281 liraya düştü.³⁷

3.3.3. Tarım ve Hayvancılık

Cumhuriyetin ilk yıllarında Edirne ekonomisi, ülke genelinde olduğu gibi tarıma dayalıydı. 1927 yılında Edirne nüfusunun %58.9'u tarım alanında faaliyet göstermekteydi.³⁸ 1935'e gelindiğinde ise bu oran %41.8'e düştü.³⁹

1934 yılında Edirne'nin yüz ölçümü 613.982 hektarlık bir alandı. Bu alan içinde 280.144 hektar tarlalıktı. Ancak, bunun yalnızca 95.000-100.000 hektarlık kısmında ekim yapılmaktaydı. 123.570 hektarlık bir alan ise otlak olarak kullanılmaktaydı. 8.419 hektar çayır, 18.017 hektar bağ, 626 hektar sebze bahçesi, 427 hektar meyvelik, 565 hektar palamutluk, 26.837 hektar baltalık, 59.404 hektar koru ve orman, 22.500 hektar fundalık, 9.905 hektar taşlık, 15.867 hektar bağlık, 38.782 hektar hiçbir işe yaramayan ve 24.786 hektar arazi ise boş yerlerden oluşmaktaydı.⁴⁰

---

³⁷ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 17.

³⁸ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *a.g.e.*, s. 199.

³⁹ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Direktörlüğü, *a.g.e.*, s. 85-90.

⁴⁰ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 20,25.

Tablo 5: 1932-1934 Arası Ekilen Arazi ve Alınan Mahsul

Mahsuller	1932		1933		1934		1933'e göre		1933'e göre	
	Ekilen saha (Dekar)	Alınan Ürün (Ton)	Ekilen Saha (Dekar)	Alınan Ürün (Ton)	Ekim oranındaki yaklaşık değişim (%)		Hasılda ki yaklaşık değişim (%)			
					Fazla	Eksik	Fazla	Eksik		
Arpa	135.947	17.673	121.196	6.670	0	10	0	62		
Buğday	292.764	36.539	335.259	14.910	14	0	0	60		
Çavdar	140.706	14.774	83.636	3.821	0	41	0	4		
Kaplıca	14.772	1.329	15.539	532	6	0	0	60		
Yulaf	4.150	457	22.184	975	403	0	211	0		
Kuş Yemi	5.130	410	13.690	193	168	0	0	53		
Darı	7.130	856	4.270	78	0	40	0	91		
Mısır	104.207	15.631	121.152	6.071	15	0	0	62		
Süpürge Toh.	6.717	672	6.626	253	0	0	0	63		
Pirinç çeltik	6.400	2.212	1.600	900	0	75	0	64		
Mahlut	0	0	383	23	0	0	0	0		
Hububat Top.	717.923	90.553	725.535	34.326	1	0	0	63		
Bakla	365	0	112	0	0	21	0	0		
Burçak	14.035	1.544	9.839	239	0	30	0	85		
Fasulye	5.323	532	8.430	319	58	0	0	40		
Mercimek	774	54	553	3	0	30	0	94		
Nohut	2.358	189	1.789	37	0	33	0	80		
Börülce	131	13	31	0	0	76	0	0		
Fiğ	11	11	490	13	300	0	11	0		
Grah	0	0	284	4	0	0	0	0		
Mahsulat Top.	23.097	2.343	21.528	615	7	0	0	74		
Afyon Tohumu	573	34	0	0	0	0	0	0		
Sakız	0	1	0	0	0	0	0	0		
Keten	6.665	467	5.503	24	0	18	0	95		
Pancar	45.443	113.608	44.791	30.435	0	2	0	73		
Patates	747	1.121	1.104	418	58	0	0	63		
Pamuk Çekirdekli	1.088	131	797	17	0	21	0	85		
Susam	38.284	2.210	75.125	1.253	96	0	0	44		
Soğan	934	467	963	163	17	0	0	65		
Sarımsak	30	11	249	18	85	0	0	0		
Bostan	19.902	0	27.603	0	40	0	63	0		
Ay Çiçeği	411	49	989	36	147	0	0	27		
Tütün	3.448	310 ⁴¹	4.145	181	22	0	0	40		
Hubbüsselâtin	450	59	10	0	0	98	0	0		
Yer Fıstığı	0	0	15	10	0	0	0	0		
Süpürge Teli	0	537	0	125	0	0	0	77		
Sanayi Bit. Top.	177.976	119.005	161.303	32.680	37	0	0	72		
Vilayet Top.	858.996	211.901	908.366	67.621	5	0	0	68		

Kaynak: BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 20-23.

⁴¹ Edirne yayınlanan Milli Gazete’de yer alan yer alan habere göre ise 1933 yılı sonunda Edirne’de üretilen tütün 1.400.138 kiloydu. “Bu seneki Tütünlerimiz”, *Milli Gazete*, No: 473, 21 Kânunuevvel 1933, s. 2

Tablo 5'e göre 1932 ve 1933 yıllarında Edirne'de tarım arazilerinde en çok hububat ekimi yapılmaktaydı. Ekilen arazinin 1932'de %83.5'i, 1933'te %79.8'ini hububat oluşturmaktaydı. Hububatın ardından en çok ekilen tarım ürünlerini sırasıyla sanayi bitkileri ve bakliyat⁴² oluşturmaktaydı. En çok ekilen 5 ürün sırasıyla buğday, çavdar, mısır, arpa ve susamdı⁴³ Buğdayın en çok ekilen ürün olmasının nedeni şüphesiz buğdayın halkın temel gereksinimlerinden ekmeğin yapımında kullanılmasının yanı sıra, ekimin de teşvik edilmesi idi. Nitekim, Edirne Ziraat Müdürü Esat Bey, Yunanistan'ın buğday ithalatı yapmak zorunda olan bir ülke olduğunu ve bu ihtiyacının da Edirne'den karşılanmasının mümkün olduğunu belirterek çiftçileri, buğday ekmeleri için teşvik ediyordu.⁴⁴ Ayrıca buğdayın en fazla ekilen ürün olması ve Edirne'de bulunan 24 fabrikanın 15'inin un fabrikası olması hububata dayalı bir tarım sanayisinin geliştiğini göstermektedir.

Alınan ürün miktarı bakımından ilk sırada pancar yer almaktaydı. Tablo 5'deki pancar ifadesi muhtemelen şeker pancarı olmalıdır. Çünkü Okan Ceylan'ın belirttiğine göre Edirne, Alpullu Şeker Fabrikası'nın da ham madde tedarikçilerinden biriydi. 1925'te kurulan bu fabrika için Edirne sadece bir üretim merkezi değil aynı zamanda lojistik olarak da önemliydi. Fabrika için gerekli şeker pancarları önce Uzunköprü'ye bağlı Çakmak Köyü'ne getirilir ve buradan demiryolu vasıtasıyla Alpullu Şeker Fabrikası'na gönderilirdi.⁴⁵

1934 yılında bir önceki yıla göre pek çok tarım ürününün hasılatında ciddi bir azalma oldu. Bunun en önemli sebebi ise yaşanan kuraklıktı.⁴⁶ Bu ürünler dışında Edirne'de senelik 9.000-10.000 ton yaş üzüm elde edilmekteydi. Bu üzümlerden 1.500-2.000 ton şaraplık olarak ayrılırken geri kalan kısmı ise yemeklik olarak ayrılmaktaydı. Ayrıca Edirne'de meyve üretiminin artırılması için de çalışmalar devam etmekteydi.⁴⁷

Edirne ekonomisinde hayvancılık da önemli bir yer tutmaktaydı. İldeki hayvanlar daha çok, verim açısından yüksek ırklar içinden seçilmekteydi ve bu amaçla ıslah çalışmaları da yürütülüyordu. Edirne'de bulunan Kara Sığırlar, iklime uygun, et ve süt verimi fazla olan Yoz (Plevne) ırkına dâhildi. Daha önce Edirne'de bulunan Bonihat cinsi boğaların olumsuz özellikleri ise zamanla kaybolmuştu.

⁴² Tabloda mahsulat olarak belirtilen tarım ürünlerinin tamamı baklagiller içerisinde yer almaktadır.

⁴³ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 20-23.

⁴⁴ Ziraat Müdürü Esat, "Buğday yetiştirilmesi", *Milli Gazete*, No: 472, 18 Kânunuevvel 1933, s. 2.

⁴⁵ Okan Ceylan, "İkinci Dünya Savaşı ve Tarım Ekonomisi: Edirne Vilayeti Örneği 1939-1945", *Türkiye'de Tarım Politikaları ve Ülke Ekonomisine Katkıları Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2019, s. 632.

⁴⁶ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 21-22.

⁴⁷ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 23.

Koyunlar, Kıvırcık ırkına mensup olsalar da Dağlıç ve Kara Kaçan ırklarıyla karışıma uğramıştı. Ancak bu konuda ıslah çalışmalarına devam ediliyordu. Keçilerde ise Kıl Keçisi ırkı hâkimdi. Az miktarda Maltız Yarım Kanlısı olsa da bu keçi cinsi masraflı olması nedeniyle halk tarafından pek tercih edilmiyordu.⁴⁸ Edirne’de bulunan atların bir kısmı ise Arap atlarından oluşuyordu. Halkın atçılığa ilgisi, bilhassa ordunun bu atları satın alacak olması nedeniyle, gittikçe ekonomik bir boyut kazanmaktaydı. Edirne’de at ıslahı için de çalışmalar yapılmaktaydı. Mevcut atların cüsse ve boylarını yükseltmek amacıyla saf Arap, Karacabey ve Anglo Arap atları damızlık olarak kullanılıyordu. Damızlığa elverişli kısrakların 2.000’e yakın kısmının cidagosu⁴⁹ 138-140 cm yüksekliğinde iken 80-120 kadar kısrağın cidagosuda 145-150 cm arasındaydı. Ancak halkın elinde aygır olmadığı için, aygırların hükümet tarafından temin edilmesi bekleniyordu. Bu atların çiftleştirme işlemleri, İnanlı deposunda ve istasyonlarda yapılmaktaydı.⁵⁰

Tablo 6: 1932-1934 Arası Edirne’de Hayvan Sayıları

Tür	1932	1933	1934
At ve Kısraç	6.516	5.872	5.621
Katır	152	124	87
Sığır	90.685	91.944	93.973
Manda	9.807	9.644	9.000
Koyun	217.533	245.944	229.444
Keçi	69.312	63.329	69.018
Toplam	394.005	416.907	407.143

Kaynak: BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 26.

⁴⁸ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 27.

⁴⁹ Cidago: bir atın boyun ve sırtı arasındaki en yüksek nokta. Tolga Akay, *Osmanlı Ordusunda At (1856-1908)*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 31.

⁵⁰ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 26-27.

Tablo 6'ya göre değerlendirildiğinde Edirne'de küçükbaş hayvancılığın daha yaygın olduğu görülmektedir.⁵¹ Raporda dikkat çeken bir diğer husus ise at ve kısrak sayılarıdır. 1914'te Edirne'de 10.968 kısrak ile 5.616 dişi ve erkek tay vardı. Ancak 1934'e gelindiğinde at ve kısrak sayısı 5.621'e düştü.⁵² Bu düşüşün sebebini teknolojik gelişmeye bağlı olarak otomobil sayısındaki artışla açıklamak mümkün değildir. Çünkü yukarıda da bahsedildiği gibi 1933'te Edirne'de yalnızca 61 otomobil, 5 kamyon ve 3 motosiklet bulunmaktaydı.⁵³ Aradan geçen 20 yılda at ve kısrak sayılarındaki bu düşüşün en önemli sebebi Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadelenin etkisiydi. Ayrıca Osmanlı Devleti'nde at yetiştiriciliğine ilişkin yapısal sorunlar da at sayılarının daha önceden azalmasının temel sebebiydi. Nitekim at sayılarındaki düşüş sadece Edirne'de değildi. Osmanlı Devleti'ndeki at sayısı Kırım Harbi'nden 1922'ye kadar geçen süre içerisinde 3'te 2 oranında azalmıştı.⁵⁴

Hayvan sağlığına ilişkin verilere bakıldığında ise Edirne'de 1934 yılı itibarıyla hayvanlar arasında ciddi bir bulaşıcı hastalık bulunmadığı görülmekteydi. Az miktarda Ruam hastalığı görülse de bu hastalığa karşı başarılı bir mücadele yürütülmekteydi. Ancak şarbon hastalığı gerek halkın ilgisizliği gerek süreklilik göstermemesi nedeniyle hala tam olarak ortadan kaldırılamamıştı.⁵⁵

Bunlar dışında, denize kıyısı olan Enez'de senede toplamı 60-70 ton arası sazan, yayın, kefal, çaput, yılan ve az miktarda morina balığı yakalanmaktaydı.⁵⁶ Ayrıca 11.458 sepet ve 480 fenni kovanla arıcılık da yapılmaktaydı ve senelik 40-50 ton bal üretiliyordu.⁵⁷

3.4. Eğitim

Edirne'de 2 Aralık 1933-28 Şubat 1939 arasında Milli Eğitim Müdürlüğü görevini Şahap Akkay yapmıştı.⁵⁸ Rapora göre 1923 yılında Edirne'de 52 ilkokul vardı. 1934 yılına kadar ise Edirne'de toplam 89 ilkokul (31'i Kerpiç, 33'ü kârgir,

⁵¹ 1928-1929 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Yıllığı'na göre de Edirne'de 1.238 at, 2.395 kısrak, 5.441 eşek, 279 katır, 111 deve, 44.392 inek, 24.594 öküz, 7.287 manda, 227.302 koyun ve 62.003 keçi vardı. Matbuat Umum Müdürlüğü, *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Yıllığı 1928-1929*, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul, 1929, s. 248.

⁵² Akay, a.g.e., s. 29; BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 26.

⁵³ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, a.g.e., s. 473.

⁵⁴ Akay, a.g.e., s. 29.

⁵⁵ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 27-28.

⁵⁶ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 24.

⁵⁷ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 23.

⁵⁸ 1922-2006 yılları arasında Edirne'de görev yapan Milli Eğitim Müdürleri hakkında bilgi için bkz: Ratip Kazancıgil ve Nilüfer Gökçe, "Cumhuriyetin İlanından Sonra Edirne'de Eğitim", *Edirne'nin Eğitim Tarihi (İlk-Orta öğretim) 1361-2005*, Edirne Valiliği Yayınları, Edirne, 2006, s. 222.

10'u ahşap, 15'i yarım kârgir) yapıldı. Böylece toplam ilkokul sayısı 141'e yükseldi. 1934 yılı itibariyle ilkokullardaki öğretmen sayısı 251, öğretmen vekili sayısı ise 36 idi. Toplam öğrenci sayısı 6086'sı erkek, 4975'i kız olmak üzere 11.106 idi. İl genelinde tahsil görme oranı ise tahmini %20'ydi. 1934 yılında Edirne genelinde 5 ilkokul açıldı ve 19 ilkokulun tamiri yapıldı. Bunun dışında 1935 yılında Edirne'de 2 (Lalapaşa ve Çömlekpınar nahiyelerinde) Uzunköprü'de 1 (Kırcasalih köyünde) ve köylerde 12 ilkokulun daha tamamlanması bekleniyordu.⁵⁹ 1936 yılında, Uzunköprü'ye yine 1 ilkokul daha yapılacaktı. Bu okulların dışında doğrudan Maarif Vekâletine bağlı okullar da vardı. Bunlar, Kız Muallim Mektebi (7 öğretmen, 388 öğrenci), Gazi Yatı Kız Mektebi (7 öğretmen, 136 öğrenci), Erkek Muallim Mektebi (12 öğretmen, 146 öğrenci), Erkek Lisesi (16 öğretmen, 424 öğrenci), Muhtelit Orta Mektebi (15 öğretmen, 155 kız ve 128 erkek olmak üzere 283 öğrenci) idi.⁶⁰

Raporda verilen bilgiler ile Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü tarafından yayınlanan, 1934-1935 yılında ait kültür istatistiğindeki rakamlar karşılaştırıldığında, arada az da olsa farklar mevcut olduğu görülmektedir. İstatistiğe göre 1934-1935 eğitim yılında Edirne'de faaliyet gösteren 141 resmi gündüz ilkokulunun yanında 1 yatı ilkokulu ve 3 de yabancı ve azınlık ilkokulu vardı. Böylece 1934-1935 eğitim öğretim yılında Edirne'de faaliyet gösteren toplam ilkokul sayısı 145'e yükselmekteydi. Yine aynı istatistiğe göre Edirne'de 1 yabancı anaokulu ve 1 resmi ortaokul bulunmaktaydı. İlkokullarda görev alan toplam öğretmen sayısı ise 252 idi. Ancak askerde ya da izinde bulunanlara vekâleten 31 öğretmen görev yapmaktaydı. Öğrenci sayısı ise 12.510 olarak belirtilmekteydi. İlde bulunan tek özel anaokulunda ise 1 öğretmen ve 20 öğrenci vardı. Şehirde bulunan 1 ortaokulda 18 öğretmen ve 269 öğrenci, 1 orta sanat okulunda 13 öğretmen ile 135 öğrenci bulunmaktaydı⁶¹.

1934 yılında ilin maarif işleri için özel idare bütçesinden⁶² ayrılan pay 170.574 liraydı ve ekim ayına kadar bu bütçenin 121.768 lirası harcanmıştı.⁶³

⁵⁹ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 11; Milli Gazete'de yer alan maarif bütçesine ilişkin haberde ise 12 köy okulu açılacağına ilişkin bir haber bulunmazken, yukarıda belirtilenler dışında İpsala'nın İbriktepe köyünde de bir okul açılacağı belirtilmekteydi. "Yeni Maarif bütçemiz", *Milli Gazete*, No: 474, 25 Kânunuevvel 1933, s. 1.

⁶⁰ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 11.

⁶¹ Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, *Kültür 1934-1935 İstatistiği*, Köyhocası Matbaası, Ankara, Basım Yılı Belirtilmemiş, s. XX-XXIV, 170.

⁶² Özel idaresi bütçesi 1934 senesinde 534.684 lira 44 kuruştur. Ancak bu miktarın 122.029 liralık kısmı sanat ve yatı mekteplerine yardım olarak diğer illerin bütçesinden gönderildiğinden gerçek bütçesi 412.655 lira 44 kuruştur. Bu bütçenin 170.547 lirası eğitim işlerine, 102.934 lirası sanat ve yatı okullarına ayrılırken, 74.678 lirası şose ve köprülere, 22.422 lirası ziraat işlerine, 43.130 lirası sağlık ve sosyal yardım kurumlarına ve kalan

Şehirdeki yabancı ve azınlık ilkokullarının sayısı yukarıda da belirtildiği gibi 3'tü (Musevi, Bulgar ve İtalya İlkokulları). Bunların tamamı özel eğitim kurumlarıydı. Ayrıca 1 özel Türk Anaokulu da (1 öğretmen, 12 öğrenci) bulunmaktaydı.⁶⁴ Yabancı ve azınlık okulları içerisinde en fazla öğrencisi olanı Musevi İlkokuluydu (7'si Musevi 13 öğretmen, 367 öğrenci)⁶⁵. Bu ilkokul Alliance Israelite Universelle teşkilatı tarafından yaptırılmıştı. 20 Ekim 1867'de eğitim-öğretime başlayan okul, binası yandıktan sonra 1906 yılında Edirne'deki Musevi cemaati tarafından yaptırılan yeni binasına taşınarak 1937'ye kadar eğitim hayatına devam etti.⁶⁶

Bulgar İlkokulu (2'si Bulgar 4 öğretmen, 21 öğrenci) 1912 yılında yaptırılmıştı. Edirne'de yaşayan Bulgarların çoğu Balkan Savaşları sonrasında Edirne'yi terk etmişlerse de 1938 senesi itibarıyla Edirne'de 50-60 Bulgar hanesi bulunmaktaydı.⁶⁷

Ayrıca küçük de bir İtalyan İlkokulu bulunmaktaydı (3'ü İtalyan 7 öğretmen, 16 öğrenci)⁶⁸.

Bu okulların içerisinde en düşük bütçeye sahip olan Türk Anaokuluydu (645 lira). En yüksek bütçeye sahip Musevi İlkokulunun bütçesi ise öğrenci ve öğretmen sayısı ile orantılı bir şekilde 9.400 liraydı. Bulgar İlkokulunun bütçesi 3.316, İtalyan İlkokulunun de 976 liraydı.⁶⁹

Ayrıca vilayette 1 binbaşı, 3 yüzbaşı, 7 mülazım ve 590 neferin bulunduğu bir Jandarma Mektebi de bulunmaktaydı.⁷⁰

120.946 lirası da idarenin diğer masraflarına harcanacaktı. BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 30-31.

⁶³ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 30-31.

⁶⁴ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 11.

⁶⁵ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 12.

⁶⁶ Fatma Tatlı Işıl Yıldıırım, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Eğitim ve Edirne'de İnşa Edilen Eğitim Yapıları (1839-1923)", (Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2019), s. 250-253; Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*, s. 362.

⁶⁷ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 12; Osman Nuri Peremeci, *a.g.e.*, s. 363.

⁶⁸ 1934-1935 kültür istatistiğine göre ise bu okulların toplam öğretmen sayıları şu şekildeydi, Türk Anaokulu 1 öğretmen, Musevi İlkokulu, 12 asil ve 12 vekil olmak üzere 24 öğretmen, İtalya İlkokulu 5 asil ve 5 vekil olmak üzere 10 öğretmen, Bulgar İlkokulu 3 asil ve 3 vekil olmak üzere 6 öğretmen. Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, *a.g.e.*, s. 178.

⁶⁹ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 12.

⁷⁰ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 8.

3.5. Sağlık

24 Ekim 1931 yılında Edirne İl Sağlık Müdürlüğü'ne atanan Dr. Kemal Bey'in ardından 29 Haziran 1934'te Dr. Osman Bey bu göreve atandı. 22 Mayıs 1936'da ise Dr. Muhlis Köknar bu görevi devraldı.⁷¹

Edirne genelinde 1934 yılı içerisinde en fazla ölüm 0-1 yaşındaki çocuklar arasında oldu. Bu duruma sebep olan hastalık, yeşiliahâl (zehirli ishal) hastalığıydı. Bunun dışında bulaşıcı hastalıklara karşı başarılı bir mücadele yürütülmüş ve bu hastalıklar giderek azalmıştı. Ancak ildeki bataklıkların da etkisi ile sıtma hastalığı hala görülmekteyse de kuraklığında etkisiyle 1934 içinde sıtmanın yaygınlığı azaldı.⁷²

1934'te Edirne merkezde 45 yataklı ve 3 doktorlu bir hastane, Keşan'da 25 yataklı ve 1 doktorlu bir hastane, Uzunköprü'de 10 yataklı ve 1 doktorlu bir hastane olmak üzere Edirne genelinde toplam 3 hastane bulunmaktaydı. Kavaklı ve İpsala'da ise 2 dispanser bulunuyordu.⁷³ Bu kurumlarda 1934 yılında 6.481 kişi hastaneye yatırıldı. 5.310 kişi ayakta tedavi edildi.⁷⁴

Raporda vurgulanan bir husus da halkın doktorlara olan güveniydi. Rapora göre halk doktor tedavisinin önemini kavramıştı ve bir hastalık durumunda doktora müracaat ediliyordu.⁷⁵ 1926 yılından itibaren Sıhhiye Vekâleti afişler, broşürler, radyo konuşmaları, sergiler, filmler ve konferanslar vasıtasıyla halkın bilgilendirilmesini sağlamaya çalışmıştı.⁷⁶ Bu nedenle halkın doktorlara güvenmesinde, Sıhhiye Vekâletinin dönem içerisinde halk sağlığı konusunda yapmış olduğu eğitim çalışmalarının etkili olduğu söylenebilir.

Özel idare bütçesinde sağlık harcamaları önemli bir yer tutuyordu. 1934 yılı bütçesinde sağlık için ayrılan pay 43.130 liraydı. Bu paranın 21.847 liralık kısmı hastaneler ile dispanserler için gerekli malzemeler ve salgın hastalıklarla mücadele için ekim ayına kadar harcandı.⁷⁷

---

⁷¹ 1924-2006 arasında görev yapan Edirne İl Sağlık Müdürleri hakkında ayrıntılı bilgi için bknz: Ratip Kazancıgil, Nilüfer Gökçe ve Ender Bilar, *Edirne'nin Sağlık ve Sosyal Yardım Tarihi (1361-2008)*, Cilt 2, Trakya Üniversitesi Yayınları, Edirne, 2009, s. 34.

⁷² BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 18.

⁷³ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 18; Atatürk Dönemi ve sonrasında Edirne ilinde görev alan hükümet ve belediyeye bağlı doktor, ebe ve sağlık memurları, serbest çalışan doktorlar ve Edirne Memleket Hastanesi'nde görev yapan personellere ilişkin ayrıntılı bilgi için bknz: Kazancıgil vd. *a.g.e.*

⁷⁴ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 19.

⁷⁵ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 18.

⁷⁶ Kazancıgil vd., *a.g.e.*, s. 47.

⁷⁷ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 19.

3.6. Asayiş

1934 yılında Edirne’de emniyet, Edirne merkez kazasının belediye sınırları içinde ve İpsala kaza merkezinde polis tarafından sağlanmaktaydı. Belediye sınırları dışında ve diğer kaza ile nahiyelerde jandarma, köyler de ise köy bekçileri ile korucular emniyet gücü olarak görev yapmaktaydı. Vilayet polis kadrosu 1 müdür, 1 merkez memuru, 3 birinci komiser, 4 ikinci komiser, 3 sivil ikinci komiser, 10 üçüncü komiser ve 84 polisten oluşuyordu. Jandarma kadrosu ise 1 binbaşı, 4 yüzbaşı, 1 birinci mülâzım, 5 sınıf başçavuşu, 2 başçavuş muavini, 8 çavuş, 41 onbaşı ve 235 neferden oluşuyordu. Raporda “*Vilâyetimizde asayiş iftihar olunabilecek derecededir*” denilerek ildeki asayiş olaylarına ilişkin bilgiler verilmekteydi. Rapora göre Edirne’de iltica ya da komünistlik vakaları bulunmamaktaydı. Sadece 2 adi cinayet ve az sayıda da darp ve yaralama vakası vardı. İlde yol kesme suçu işlense de faileri yakalanmıştı. 1931 senesindeki 82 hırsızlık vakası 1934 senesinin Ocak-Ekim döneminde yarıya indirildi. Edirne’nin bir sınır kenti olması sebebiyle kaçakçılık vakaları yaşanmaktaydı. Ancak 1932’de 42 kaçakçılık vakası sayısı 1933’te 29’a 1934’te ise 16’ya indirildi. Ayrıca Edirne’de faili ortaya çıkarılmayan bir suç olmadığı da raporda belirtilen bir diğer husustu.⁷⁸

3.7. Yollar

1934 yılı Ekim ayı itibarıyla il genelindeki toplam yol uzunluğu 386,8 km idi. Ancak bu yolun sadece 77 km’si eksiksiz bir haldeydi. Geri kalan 155 km yol, tamire muhtaç, 12 km yol, köprüsü ve toprak tesviyesi yapılmış, 66 km yol, köprüsü yapılmamış ancak toprak tesviyesi yapılmış ve 76,8 km yol ise araba yoluordu. Ayrıca Havsa-Uzunköprü, Uzunköprü-Kavalı ve Keşan-İpsala arasında devam eden yol çalışmaları bulunmaktaydı. Yol inşaatlarında, ilin bütçesinin yanı sıra çalışma zorunluluğu kapsamındaki iş gücünden⁷⁹ de faydalanılmaktaydı.⁸⁰ Tamiri devam eden yollar ise Edirne-İstanbul, Edirne-Kırklareli ve Uzunköprü-Keşan-Gelibolu yoluordu. Edirne-İstanbul yolunun 40 km’lik kısmı Edirne sınırları içerisindeydi ve bu yolun sadece 10 km’sinin durumu iyiydi. Geri kalan 30 km yol

⁷⁸ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 7-8.

⁷⁹ Yürürlükteki 10 Haziran 1929 tarihli Şose ve Köprüler Kanunu’na göre 18-60 yaş arası her erkek ya bedenen çalışarak ya da nakdi olarak yol vergisi vermek zorundaydı. Yol vergisini bedenen ödeyenler yılda 10 gün, yol yapımında çalışacaklardı. Nakdi olarak ödemek isteyenler ise 8 lira ödeyeceklerdi. Ancak Vilayet Genel Meclisleri kararıyla yeni yapılması planlanan yollar için 10 günlük çalışma süresi 12 güne, nakdi olarak ödenecek vergi ise 11 liraya çıkarılabiliyordu. Maluliyeti sabit olan fakirler, 5 çocuğu olanlar, öğrenciler, ordu mensupları ve jandarma bu vergiden muaftı. Nuray Özdemir, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Yol Vergisi”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt 32, Sayı 53, 2013, s. 222.

⁸⁰ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 13.

tamire muhtaç bir vaziyetteydi. Gerek tamir gerek yeniden inşa edilecek yollar için ön görülen bütçe 1.3111.000 lira olarak belirtilmekteydi.⁸¹

3.8. Genel Bütçe

1934 senesinde genel bütçenin miktarı 587.068 liraydı. Bu miktarın 169.389 lirası hayvan vergisi, 68.225 lirası arazi vergisi, 65.236 lirası buğday koruma tahsisatı, 41.001 lirası kazan vergisi, 33.322 lirası bina vergisi ve 209.890 lirası da diğer vergilerden elde edilmekteydi.⁸² 1933 yılında vergilerin büyük bir kısmı tahsil edilmiş olsa da 83.742 liralık bir miktar 1934 senesine devredilmişti. Vilayet genelinde vergilerin büyük bir kısmı tahsil edilmekteydi. Ancak 1929 dünya ekonomik buhranının etkileri, vergi ödemelerinin aksamasına da sebep olmuştu. Nitekim 1933 yılında, 11.299 kişinin vergileri haciz yoluyla alınabilmişti. 1.511 vergi mükellefi ise vergisini ödemediği için çeşitli hapis cezalarına çarptırılmıştı.⁸³

4. SONUÇ

Edirne nüfusu cumhuriyet dönemiyle birlikte ciddi bir artış gösterdi. Bu durumda özellikle Edirne'nin bir iskân bölgesi olması etkiliydi. Edirne'deki fabrikaların sayısı ise 1934 yılında 24'tü. Bu fabrikaların 15'i ise un fabrikasıydı. Şehirde ekimi en çok yapılan ürünlerden birinin buğday olması sanayinin de tarım ürünlerinin işlenmesine yönelik gelişme göstermesini beraberinde getirmişti. Edirne ilinin dışarıdan aldığı ürünlerde manifatura, tuhafıye ve bakkaliye ürünleri ağırlıktaydı. Buna karşın dışarıya daha çok tarım ve hayvan ürünleri satmaktaydı. Ancak 1934 yılında yaşanan kuraklık ilin ekonomisini olumsuz yönde etkilemişti. Öyle ki hem tarım üretimi hem de hayvan satış fiyatları düştü. Bu veriler ışığında Edirne'de tarıma dayalı bir ekonomi olduğu ve iklim şartlarının Edirnelilerin iktisadi durumunda temel belirleyici olduğu söylenebilir. Bunun dışında Edirne'de hayvancılık da hayvan sayıları dikkate alındığında şehrin en önemli iktisadi faaliyet alanlarından biriydi. Edirne'de hayvancılık ağır işlerde çalışacak hayvan bulundurma, süt ve et elde etme ve satış gelirleri için yapılmaktaydı denilebilir. Ayrıca devletin Edirne'de hayvancılığın geliştirilmesi için yoğun bir çabası vardı. Bu anlamda gerek bulaşıcı hastalıklarla mücadele gerek hayvan ıslahı alanında, devlet hayvan yetiştiricilerinin ihtiyaçlarına cevap vermeye çalıştı.

Sağlık alanında yapılan faaliyetlere bakıldığında ise Edirne'de salgın hastalıkların çok az bir düzeyde yayılma gösterdiği ve bu alanda da mücadelenin devam ettiği görülebilir. Ancak sıtma hastalığının Edirne'de hala varlığı devam etmekteydi. Buna karşın özellikle 1934 yılındaki kuraklık nedeniyle bu hastalığın yayılması azalmıştı. Raporla ilerleyen yıllarda yapılacaklara ilişkin bilgiler

⁸¹ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 14-15.

⁸² Raporla toplam bütçe 587.068 olarak belirtilse de rakamlar toplandığında, 587.063 lira çıkmaktadır.

⁸³ BCA, 30.10.0.0/64.432.17, s. 10.

arasında sağlık ilgilili herhangi bir planlamaya yer verilmemiştir. Dolayısıyla Edirne’de sağlık alanında yeni bir planlamayı gerektirecek bir ihtiyaç olmadığı anlaşılmaktadır.

Edirne’de suç oranı oldukça dūřuktdü. 1934 yılı itibariyle ilde 2 cinayet vakası vardı. Ayrıca suçla m¼cadelede yildan yıla önemli adımlar atılmaktaydı.

İldeki yolların durumu ise iyi değildi. Yolların büyük bir kısmı tamire muhtaç haldeydi. 1935 yılında yollarda yapılması planlanan adımlar raporda belirtilerek bu konuda ihtiyaç duyulan b¼teye de vurgu yapılmaktaydı.

KAYNAKÇA

- “Başbakan Erzurum’da”, *Cumhuriyet*, Sayı: 4015, 20 Temmuz 1935.
- “Başbakan Karsta”, *Akşam*, No: 6022, 20 Temmuz 1935.
- “Başbakan Karsta”, *Cumhuriyet*, Sayı: 4017, 22 Temmuz 1935.
- “Başbakan Torul’dan Geçerken”, *Cumhuriyet*, Sayı: 4024, 29 Temmuz 1935.
- “Başbakanımız Artvinde”, *Cumhuriyet*, Sayı: 4019, 24 Temmuz 1935.
- “Başbakanımız Edirne yolunda” *Ulus*, No: 4803, 7 İllkânun 1934.
- “Başbakanımız Edirnedden ayrıldılar”, *Ulus*, No: 4806, 10 İllkânun 1934.
- “Başbakanımız Kırklarelinde coşkunca karşılandı”, *Ulus*, No: 4804, 8 İllkânun 1934.
- “Başbakanımızın Edirne’de Yüksek Bir Söylevi”, *Ulus*, No: 4805, 9 İllkânun 1934.
- “Başbakanın Trakya gezintisi”, *Cumhuriyet*, No: 3798, 10 Birincikânun 1934.
- “Başvekil Edirne’de çok mühim bir nutuk söyledi”, *Cumhuriyet*, No: 3797, 9 Birincikânun 1934.
- “Başvekil Haydarpaşada kolordu kumandanı general Salihle Konuşurken”, *Akşam*, Sayı: 5797, 7 Kânunuevvel 1934.
- “Bu seneki Tütünlerimiz”, *Milli Gazete*, No: 473, 21 Kânunuevvel 1933.
- “General İsmet İnönünün Seyahati”, *Cumhuriyet*, No: 9795, 7 Birincikânun 1934.
- “İsmet İnönü”, *Cumhuriyet*, Sayı: 4022, 27 Temmuz 1935.
- “Yeni Maarif b¼temiz”, *Milli Gazete*, No: 474, 25 Kânunuevvel 1933.
- Akay, Tolga, *Osmanlı Ordusunda At (1856-1908)*, İdeal K¼lt¼r Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- Arı, Kemal, *B¼y¼k M¼badele T¼rkiye’ye Zorunlu G¼ (1923-1925)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000.
- Başbakanlık İstatistik Genel Direkt¼rl¼ę¼, *K¼lt¼r 1934-1935 İstatistiği*, K¼yhocası Matbaası, Ankara, Basım Yılı Belirtilmemiş.
- Başvekil İstatistik Umum M¼d¼rl¼ę¼, *İstatistik Yıllığı 1932-1933*, Cilt 6, Devlet Matbaası, Ankara.

BCA, 030.18.01.02/30.53.17.
BCA, 030.18.01.02/31.67.18.
BCA, 30.10.0.0/116.808.17.
BCA, 30.10.0.0/24.886.6
BCA, 30.10.0.0/64.432.17.
BCA, 30.10.0.0/65.433.1.
BCA, 30.10.0.0/65.433.3.
BCA, 30.10.0.0/65.433.4.
BCA, 30.10.0.0/81.530.19.
BCA, 30.11.1.0/92.43.4.
BCA, 30.18.1.2/32.76.4.
BCA, 38.18.1.2/27.26.13.

Bozdağlıoğlu, Yücel, “Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 180, Sayı 180, 2014.

Ceylan, Okan, “İkinci Dünya Savaşı ve Tarım Ekonomisi: Edirne Vilayeti Örneği 1939-1945”, *Türkiye’de Tarım Politikaları ve Ülke Ekonomisine Katkıları Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2019.

Debreli, Pelin, “Atatürk ve İnönü Döneminde Edirne Şehri”, (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2012).

Gökbilgin, M. Tayyip, “Edirne”, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 10, İstanbul 1994.

İnce, Fatma, “Başbakan İsmet İnönü’ye Sunulan Rapora ve İnönü’nün Tespitlerine Göre 1935 Yılında Trabzon’un Durumu”, *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Cilt 8, Sayı 8, 2010.

Kazancıgil Ratip, Nilüfer Gökçe ve Ender Bilar, *Edirne’nin Sağlık ve Sosyal Yardım Tarihi (1361-2008)*, Cilt 2, Trakya Üniversitesi Yayınları, Edirne, 2009.

Kazancıgil Ratip, Nilüfer Gökçe, “Cumhuriyetin İlanından Sonra Edirne’de Eğitim”, *Edirne’nin Eğitim Tarihi (İlk-Orta öğretim) 1361-2005*, Edirne Valiliği Yayınları, Edirne, 2006.

Matbuat Umum Müdürlüğü, *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Yıllığı 1928-1929*, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul 1929.

Özdemir, Nuray, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Yol Vergisi”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt 32, Sayı 53, 2013.

Peremeci, Osman Nuri, Edirne Tarihi, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1939.

Sannav, Sabri Can Sannav, “Dünden Bugüne Balkanlarda Bir Başkent: Edirne ve Edirne’de Yaşam”, *Turkish Studies*, Volume 14, Issue 7, 2019.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı, 20 İlkteşrin 1935, Katı ve Mufassal Neticeler, Edirne Vilayeti*, Hüsnü Tabiat Basımevi, İstanbul, 1937.

Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi, *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Vilayet, Kaza ve Köyler itibariyle Türkiye Nüfusu*, Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası, 1928.

Yıldırım, Fatma Tatlı Işıl, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Eğitim ve Edirne’de İnşa Edilen Eğitim Yapıları (1839-1923)”, (Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2019).

Ziraat Müdürü Esat, “Buğday yetiştirilmesi”, *Milli Gazete*, No: 472, 18 Kânunuevvel 1933.

Ziraat Müdürü M. Sait, “Çiftçiler Okusunlar”, *Milli Gazete*, No: 451, 24 Mayıs 1934.